

Интегрисане академске студије фармације

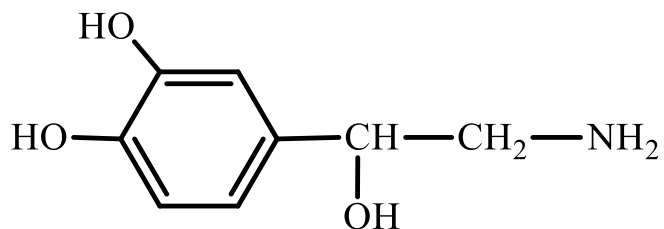
БО17 Фармацеутска хемија 1

4. Кортикостероиди. Кардиотонични гликозиди.

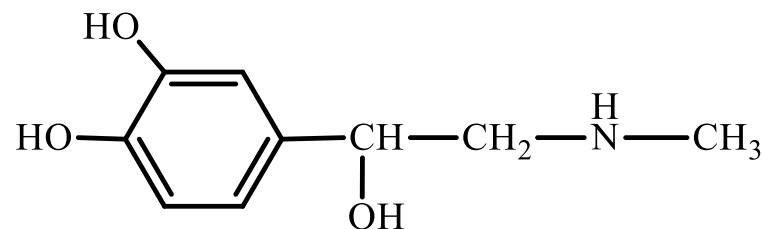
доц. др Марина Мијајловић

Стероиди надбубрежне жлезде

- Надбубрежне жлезде су парне жлезде смештене изнад оба бубрега. Састоје се од коре (*cortex*) и сржи (*medulla*). Кора чини 90% површине, док срж заузима преосталих 10%.
- Срж надбубрежне жлезде представља део симпатикуса. Садржи ензим N-метилтрансферазу који је одговоран за претварање норадреналина у адреналин.

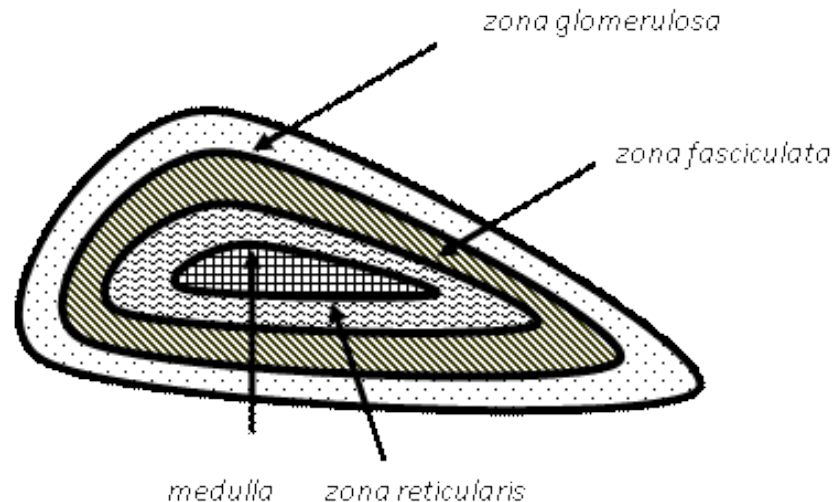
норадреналин

адреналин

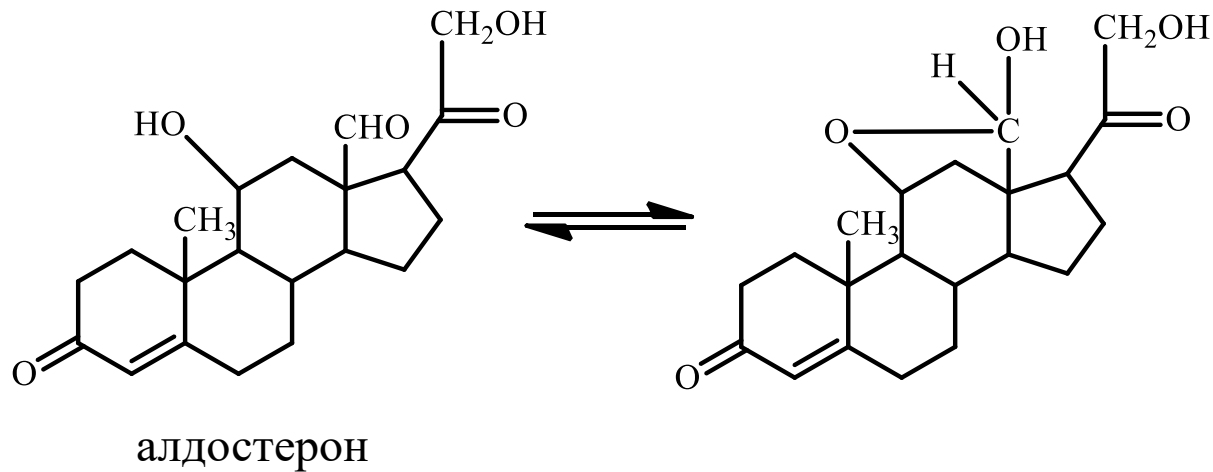
Кора надбубрежне жлезде садржи три слоја и сваки је одговоран за синтезу одређених хормона:

- спољашњи - *zona glomerulosa* синтетише минералокортикоиде
- средишњи - *zona fasciculata* синтетише глукокортикоиде
- унутрашњи - *zona reticularis* синтетише андрогене

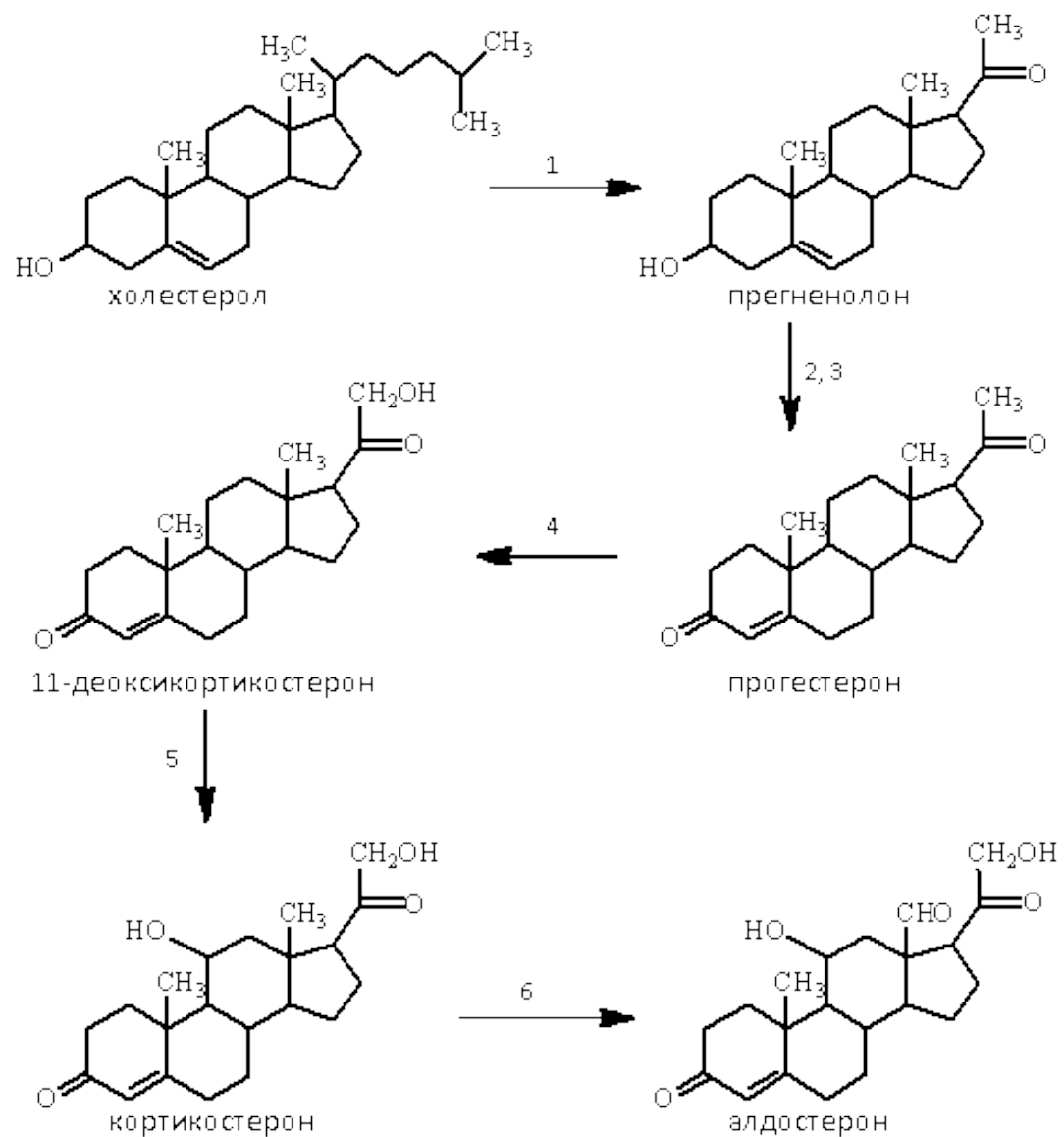

Минералокортикоиди

Минералокортикоиди су стероидни хормони који утичу на равнотежу воде и електролита. Најважнији ендогени минералокортикоид је алдостерон. Хидроксилна група у положају C11 и формил група у положају C13 могу да награде циклични полуацетал. Због веће стабилности користи се ацетатни естар алдостерона.

Минералокортикоиди

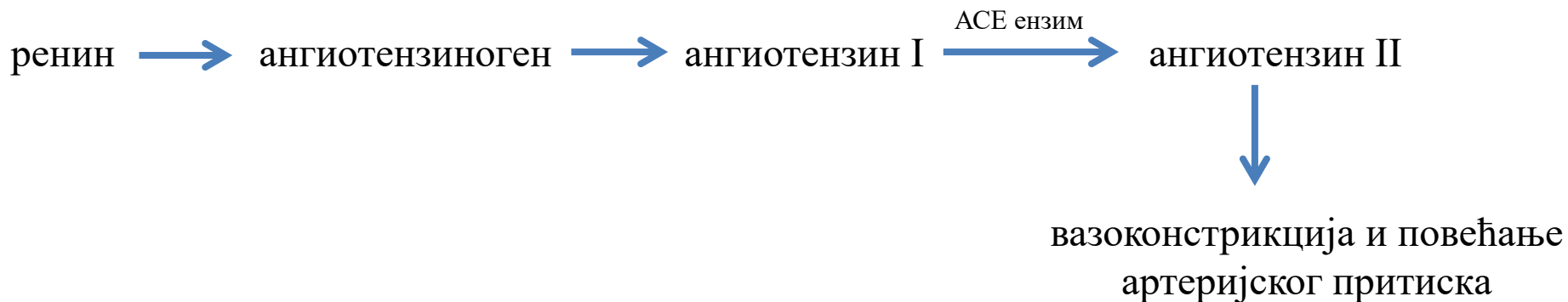

Ензими

- 1:** C20(22)-лиаза;
- 2:** 4,5-изомераза;
- 3:** 3 β -ХСД;
- 4:** 21 β -гидроксилаза;
- 5:** 11 β -гидроксилаза;
- 6:** алдостерон-синтетаза

Минералокортикоиди

Алдостерон делује на нивоу бубрега тако што стимулише реапсорпцију натријума и воде, а појачава излучивање калијума.

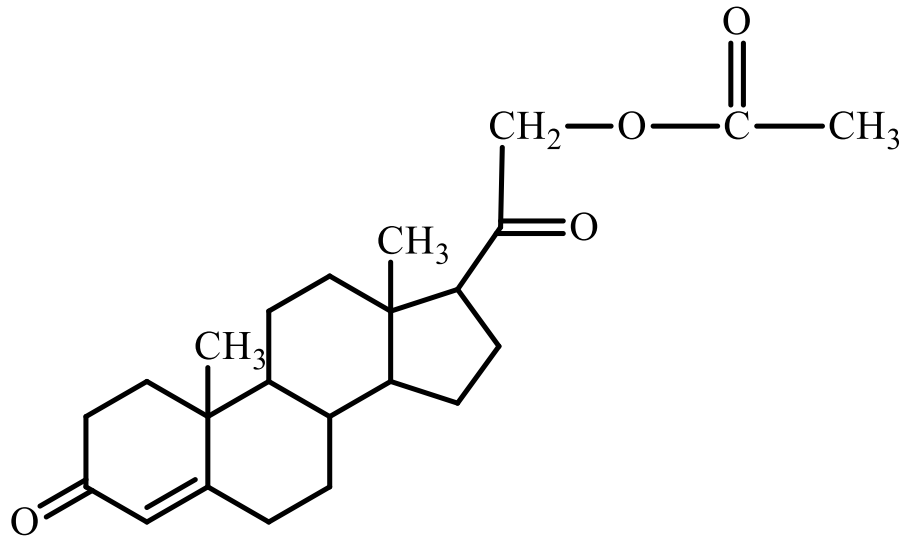

Алдостерон стимулише кору надбубрежне жлезде на лучење алдостерона, који потом делујући на дисталне тубуле бубрега утиче на задржавање соли и воде. Ниска концентрација јона натријума или висока концентрација калијумових јона делују директно на ћелије слоја *zona glomerulosa* и подстичу лучење алдостерона.

- Конов синдром
- Адисонова болест

Минералокортикостероиди

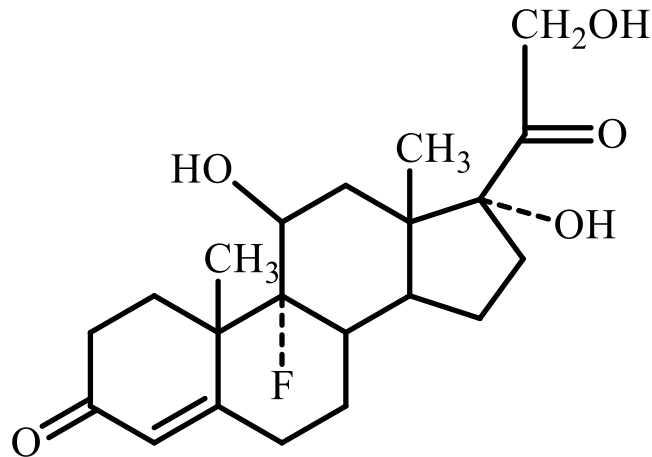
- Дезоксикортикостерон је природна супстанца као и алдостерон. Добија се оксидацијом прогестерона. Поседује знатно слабију минералокортикостероидну активност од алдостерона.

дезоксикортикостерон ацетат

Минералокортикоиди

- Синтетски стероид са минералокортикоидним деловањем који се користи у терапији је флудрокортизон. Уведени флуор подстиче како минералокортикоидно тако и споредно глукокортикоидно дејство. Главна индикација за примену овог лека је инсуфицијенција надбубрежне жлезде.

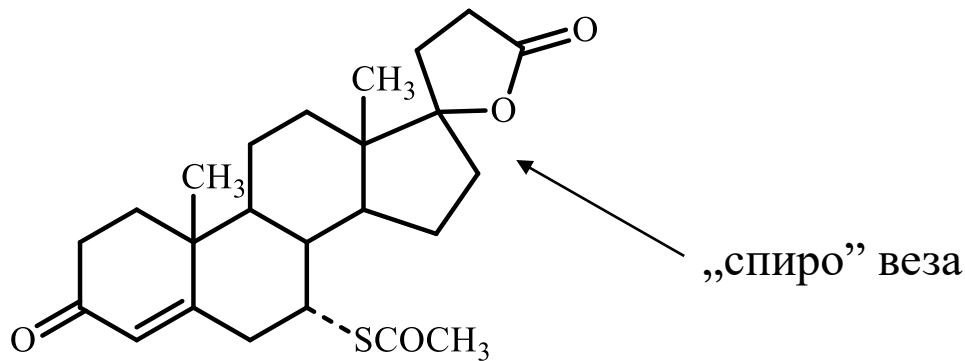

флудрокортизон

Минералокортикоиди

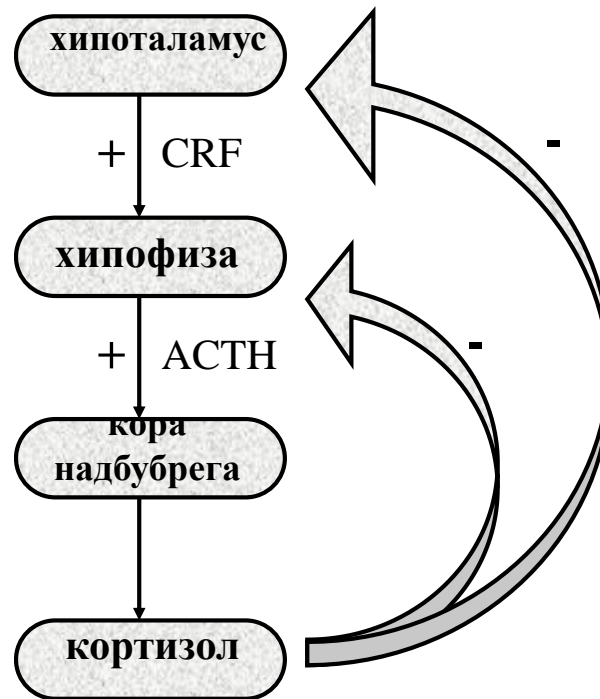
- Користи се као диуретик (који штеди калијум), у терапији примарног или секундарног хипералдостеронизма.
- Спиронолактон блокира у мањој мери и андрогене рецепторе па може изазвати сексуална нежељена дејства.

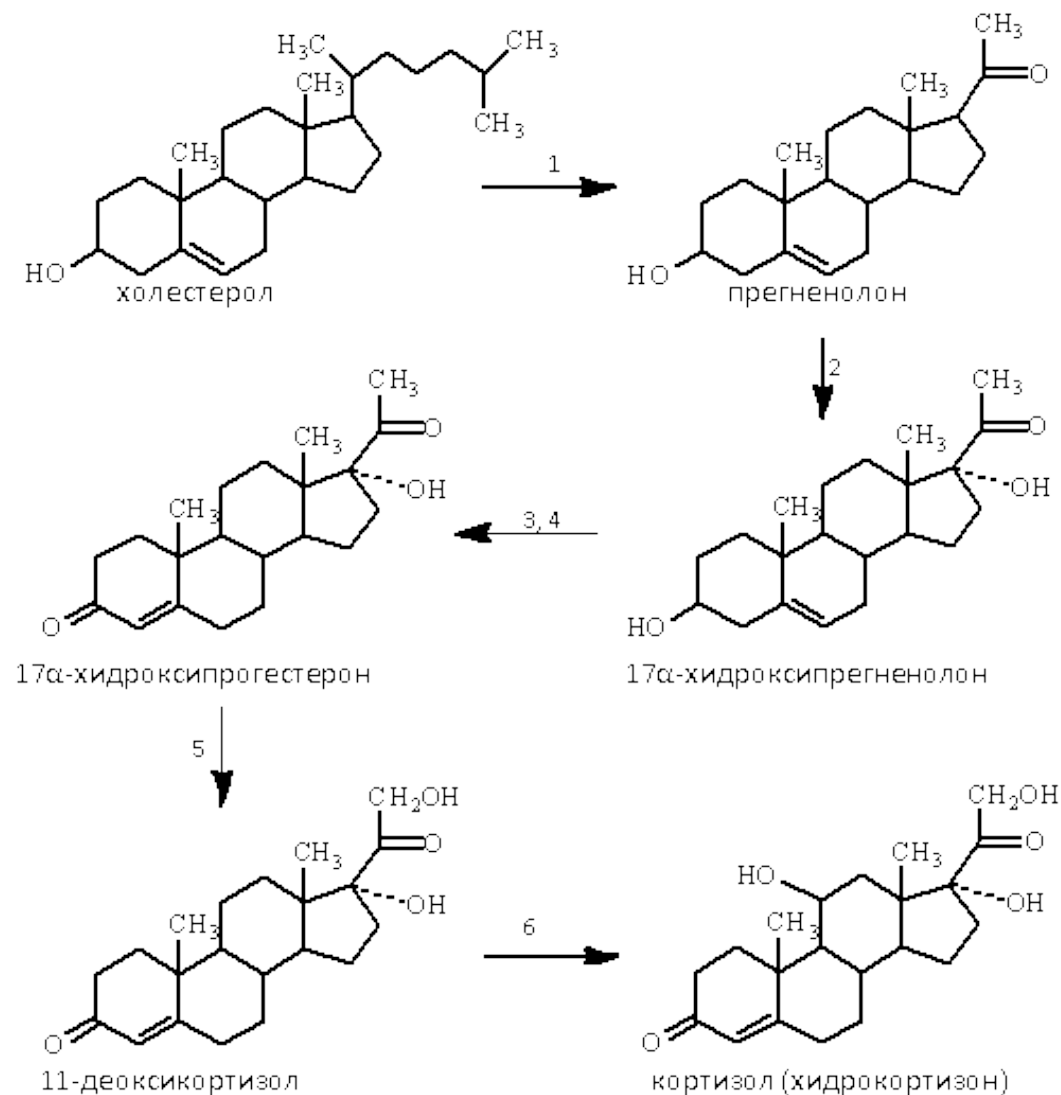
спиронолактон (алдактон)

Глукокортикоиди

Глукокортикоиди су стероидни хормони који делују на метаболизам угљених хидрата. Најважнији природни глукокортикоид је кортизол (хидрокортизон). Секрецију овог хормона регулишу хипофиза и хипоталамус.

Глюкокортикоиди

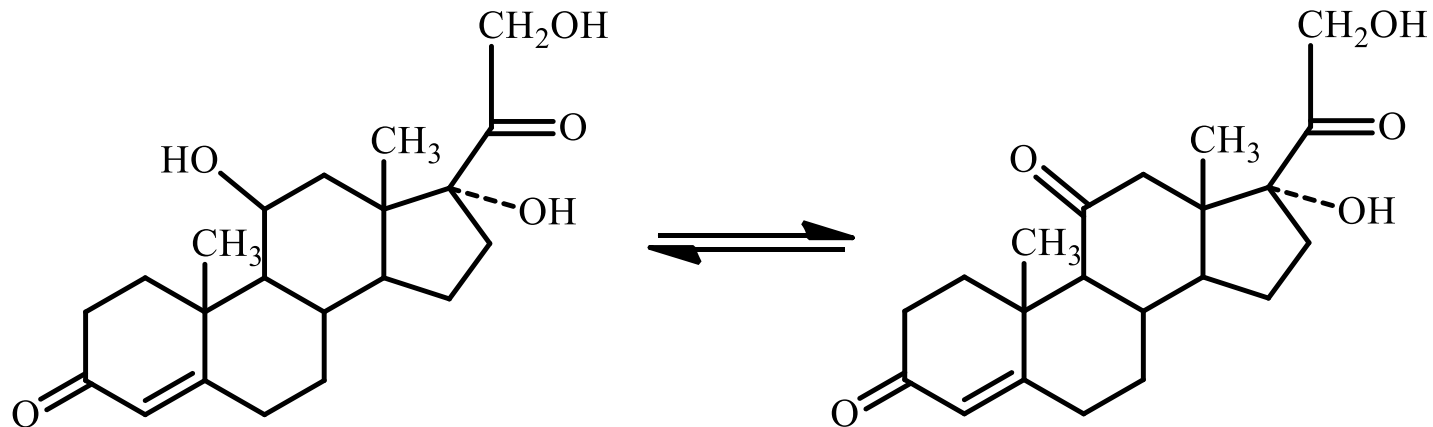

Ензими

- 1:** C20(22)-лиаза;
- 2:** 17 α -хидроксилаза;
- 3:** 4,5-изомераза;
- 4:** 3 β -ХСД;
- 5:** 21 β -хидроксилаза;
- 6:** 11 β -хидроксилаза

Глюкокортикоиди

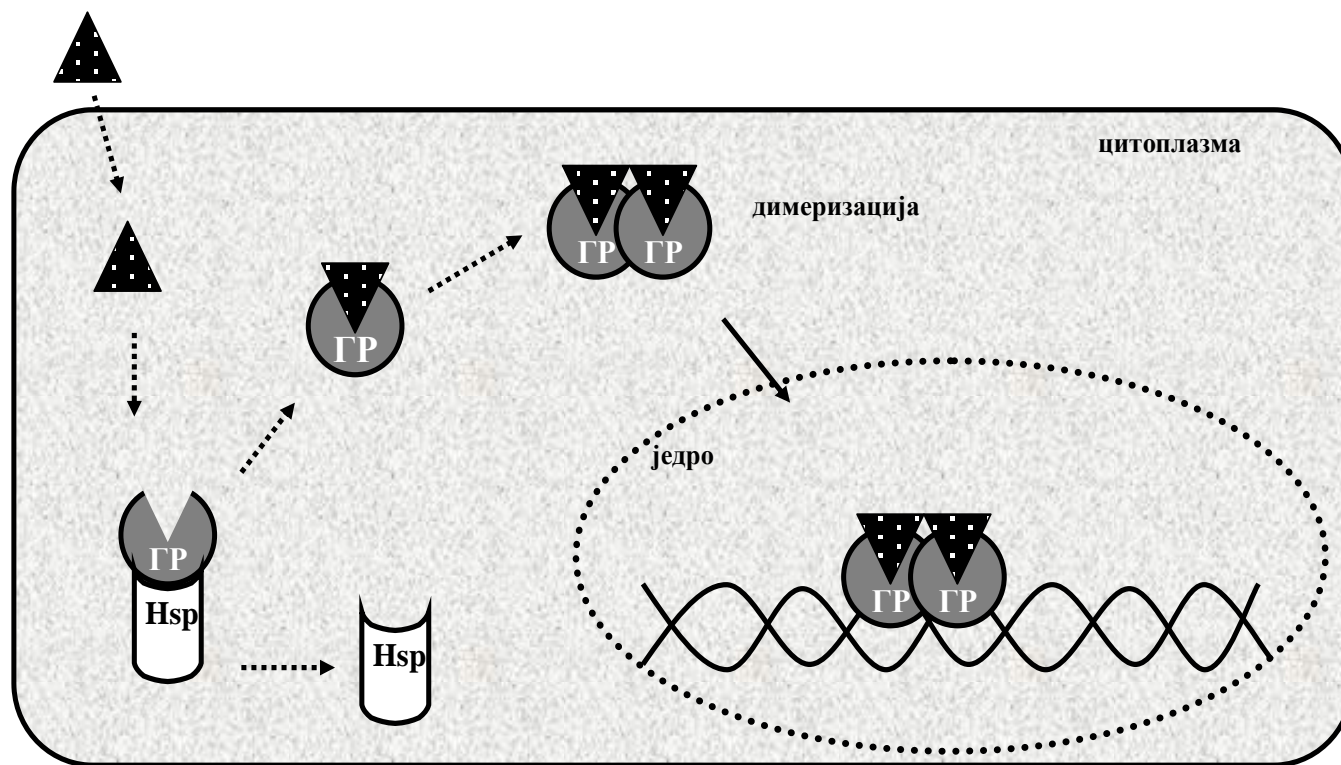
- Кортизол и кортизон се у биосредини налазе у равнотежи, тако да активан облик представља кортизол, а депоновани облик (везан за глобулине) представља кортизон. Кортизол се у бубрегу деловањем 11 β -ХСД (хидроксистероид-дехидрогеназе) преводи у кортизон који не делује минералокортикоидно.

кортизол (хидрокортизон)

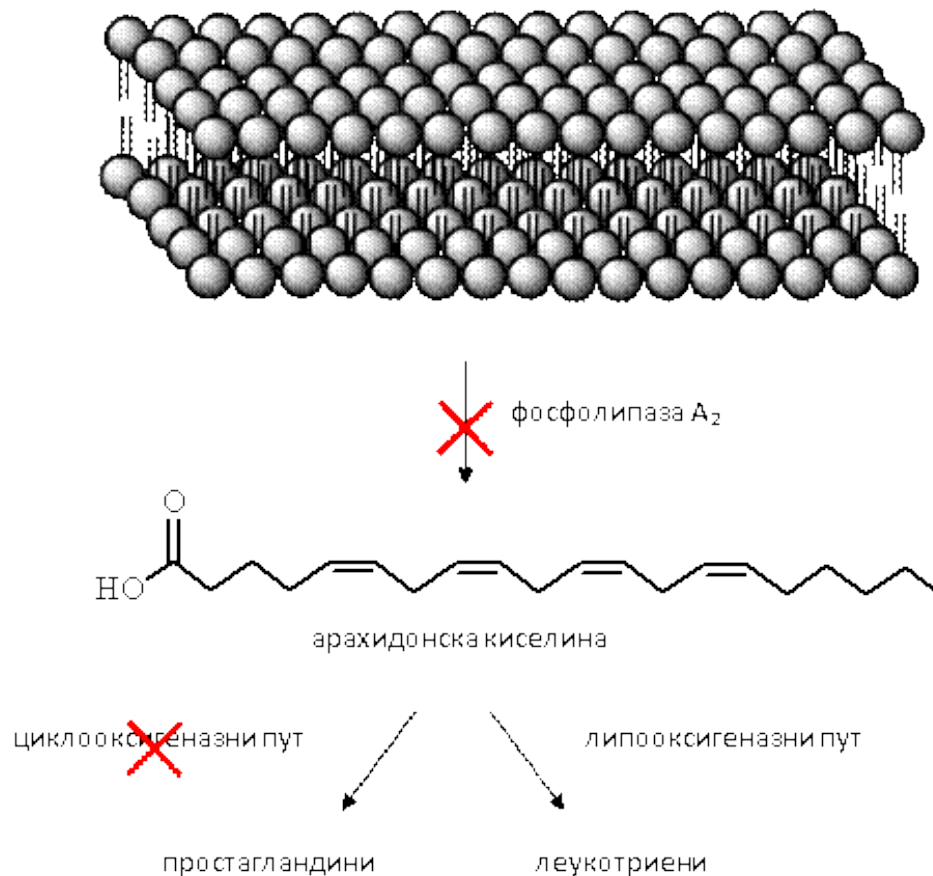
кортизон

Механизам деловања и дејства глюкокортикоида

Најважније дејство глюкокортикоида односи на метаболизам угљених хидрата. Поред метаболичких ефеката они делују и антиинфламаторно и имуносупресивно.

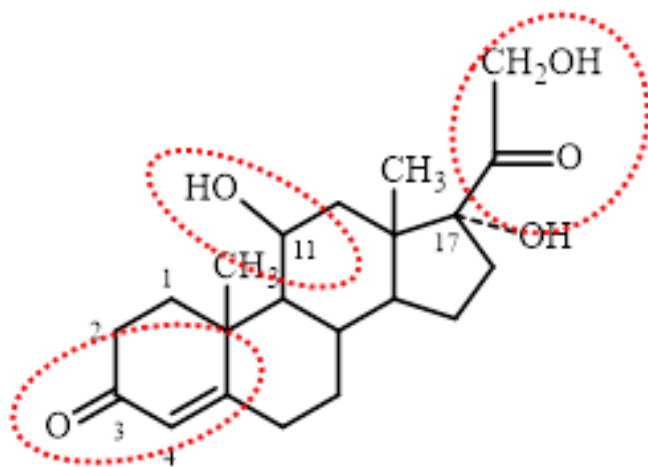
Механизм антиинфламаторног дејства глюкокортикоида

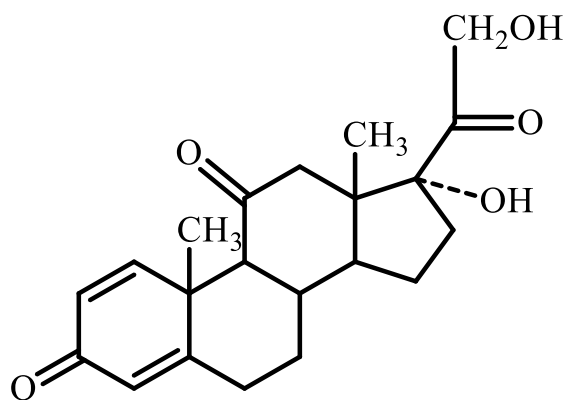
Веза структура-дејство (SAR)

SAR студијама је утврђено да је за испољавање глукокортикоидне активности неопходно присуство следећих фармакофора:

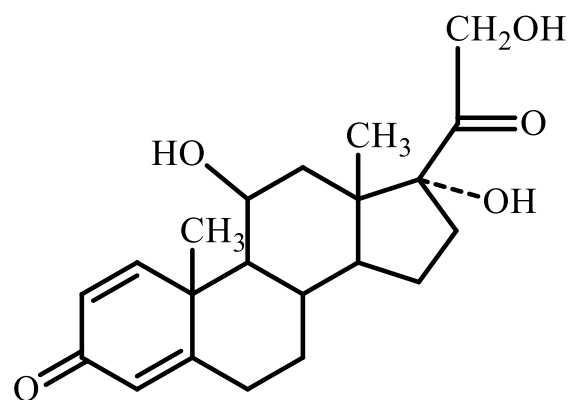
- 3-он-4-ен структуре у циклусу А
- β -оријентисане хидроксилне групе на положају C11
- кетона у положају C17 β -оријентације

Циклус А може бити модификован увођењем двоструке везе у положају С1. На овај начин су добијени преднизон и преднизолон, као и њихови аналози који показују знатно већу антиинфламаторну активност у односу на кортизол.

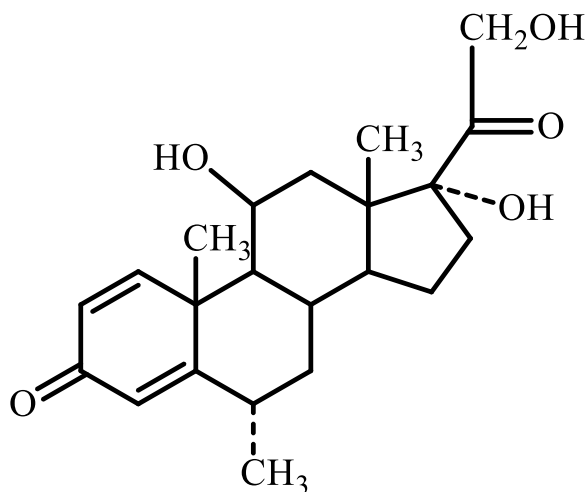
преднизон

преднизолон

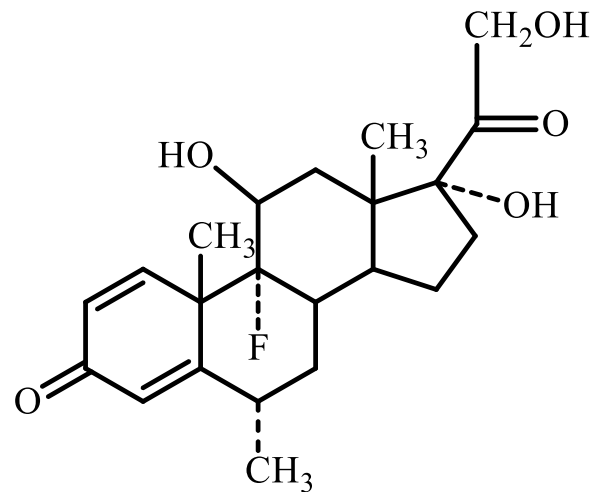

Модификација структуре преднизолона посебно у положајима C6, C9 и C16 може знатно потенцирати антиинфламаторну активност.

метилпреднизолон (*Urbason*®)

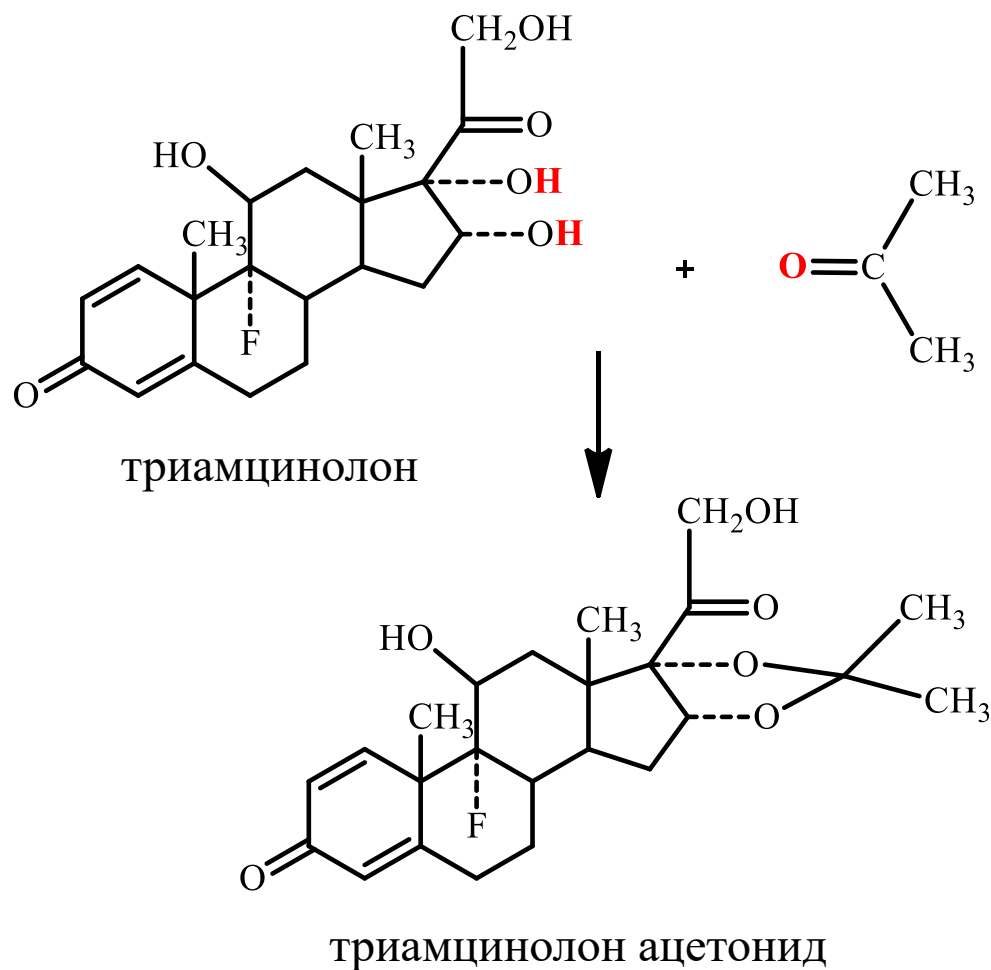
Користи се најчешће као C21 ацетат (углавном интрамускуларно и интраартикуларно) и ацепонат.

флуорометолон

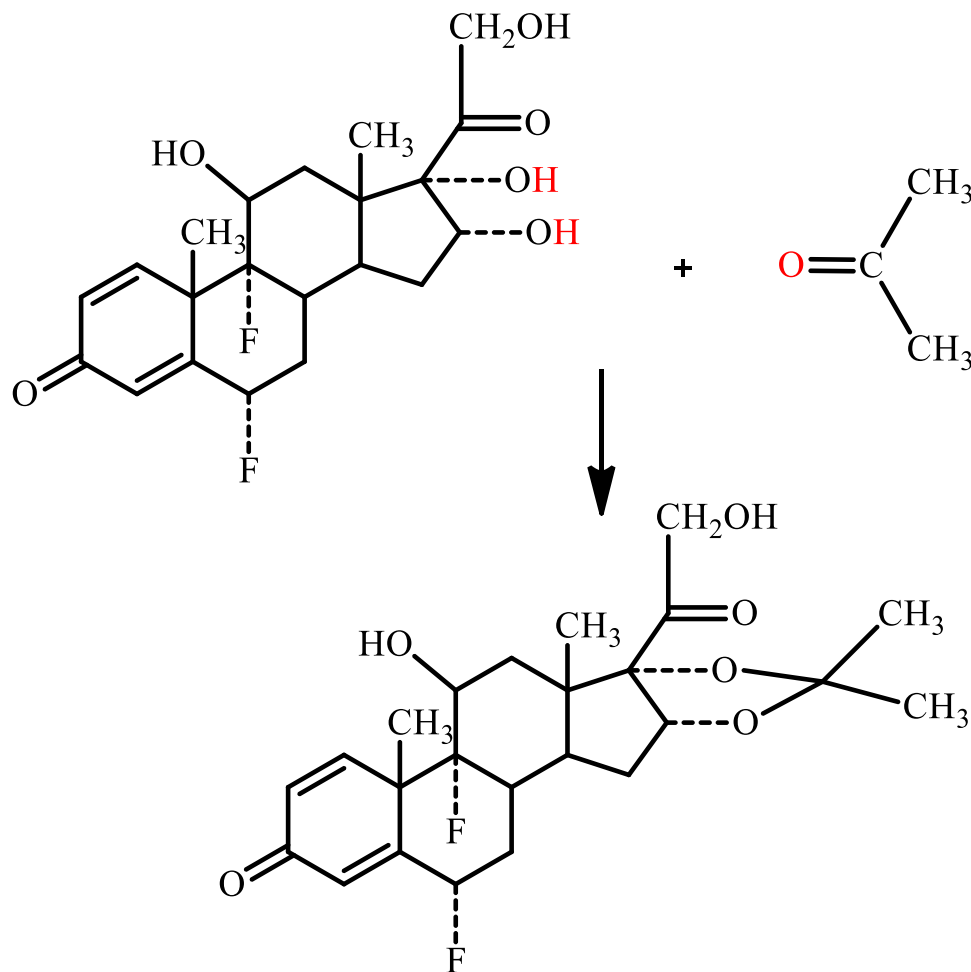
Користи у облику C21 ацетата у офталмологији.

Увођењем флуора у положај C9 преднизолона и α -оријентисане хидроксилне групе у положај C16 настаје триамцинолон који је знатно активнији од кортизола.

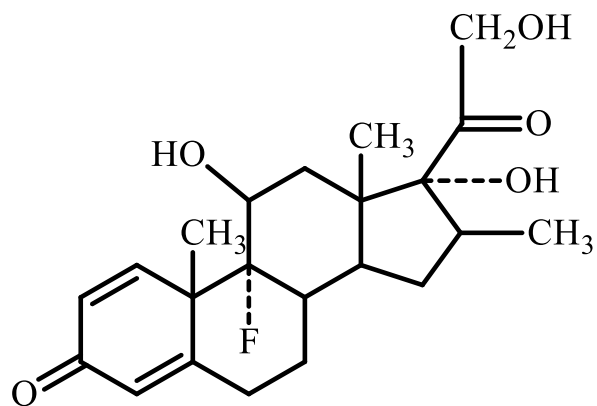

Овај стероид је због своје липосолубилности погодан за дермалну примену и сматра се најефикаснијим дермостероидом.

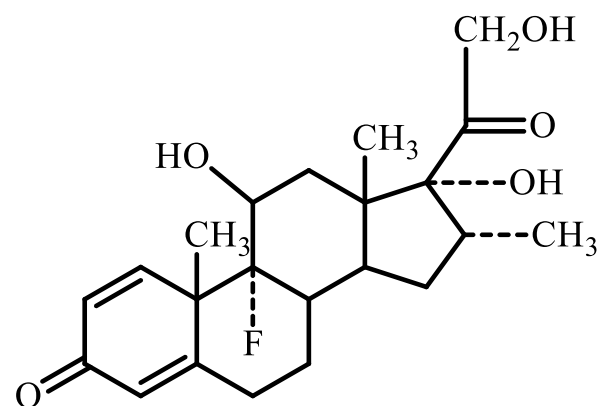
флуоцинолон

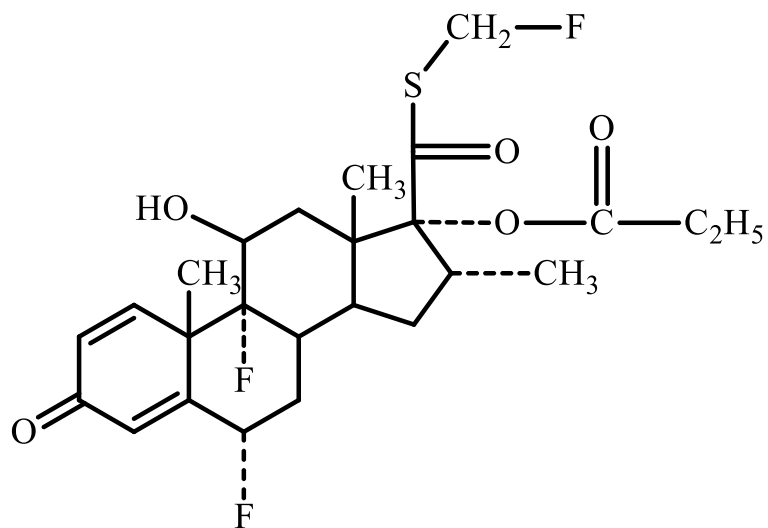
флуоцинолон ацетонид - *Sinoderm*®

бетаметазон

дексаметазон

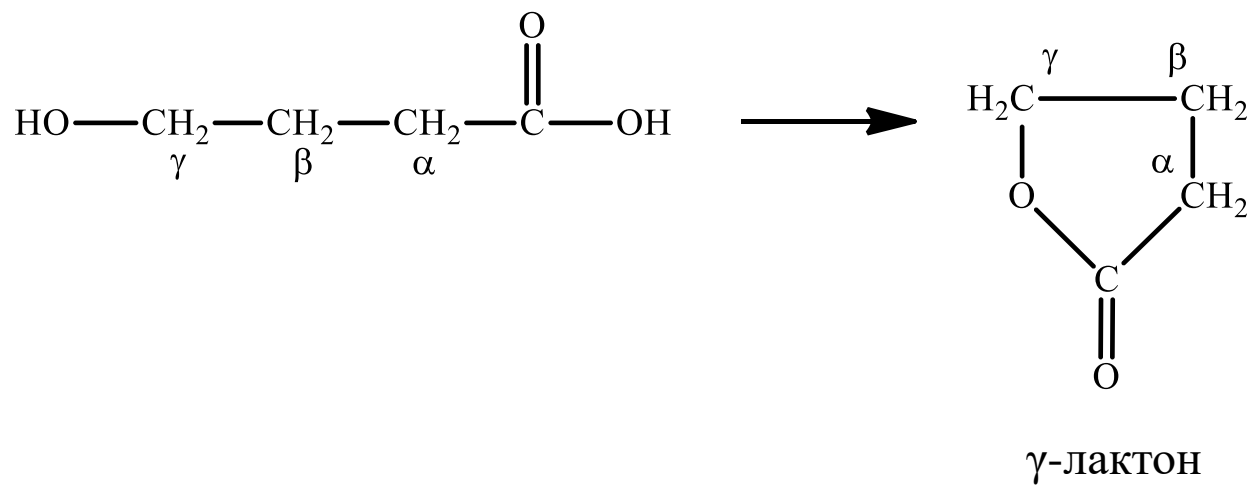
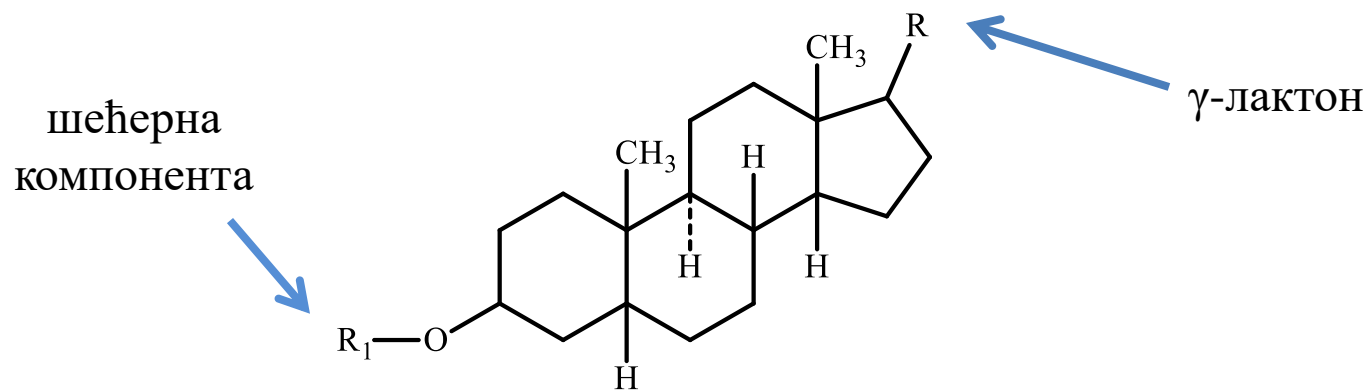
флутиказон пропионат

Глукокортикоиди-начини примене

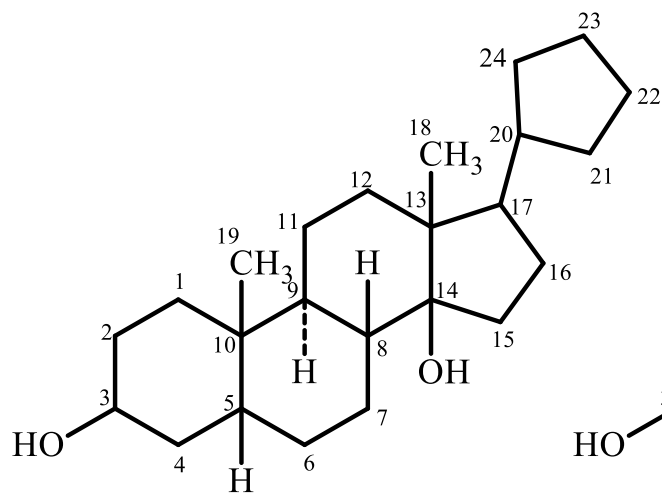
- Орално,
  - интравенски,
  - интраартикуларно,
  - инхалационо,
  - дермално,
  - у виду капи за очи или нос
-
- *Sinoderm N*® = флуоцинолон ацетонид + неомицин
  - *Neodeksacin*® = дексаметазон + неомицин
-
- Нежељено дејство глукокортикоида: *Кушингов* синдром

Кардиотонични гликозиди

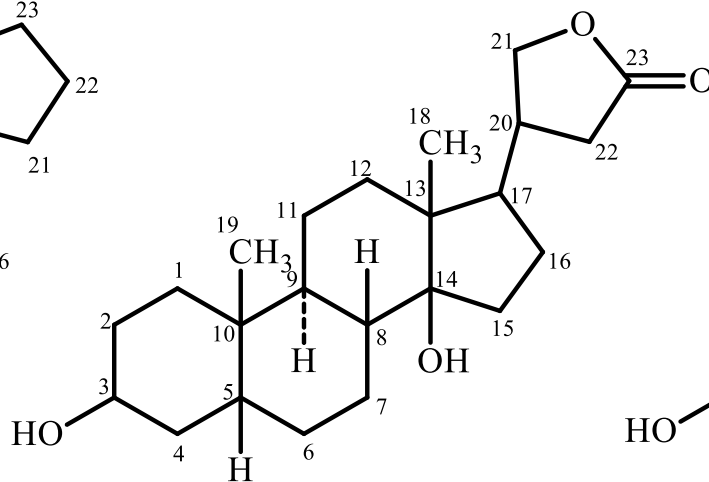
- Кардиотонични гликозиди су природне супстанце биљног порекла. Најважнији кардиотонични гликозиди потичу из биљака *Digitalis lanata* и *Digitalis purpurea* (вунаста и црвена пустикара).
- Они су гликозиди, састављени од стероидног агликона и шећерне компоненте.
- Према агликонској компоненти кардиотонични гликозиди се деле на:
  - Карденолидни тип гликозида
  - Буфадиенолидни тип гликозида

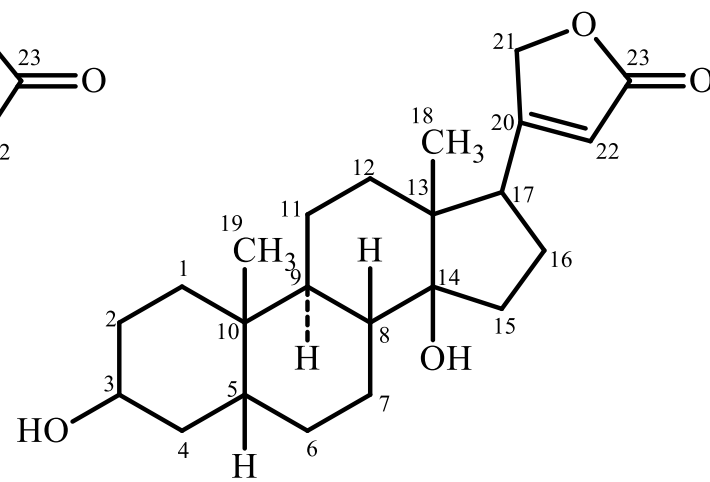
Терапијски значај имају само гликозиди који садрже карденолид као агликон, тј. неопходан услов за испољавање активности је присуство двоструке везе у положају C20(22) односно α,β незасићени γ лактон.

кардан

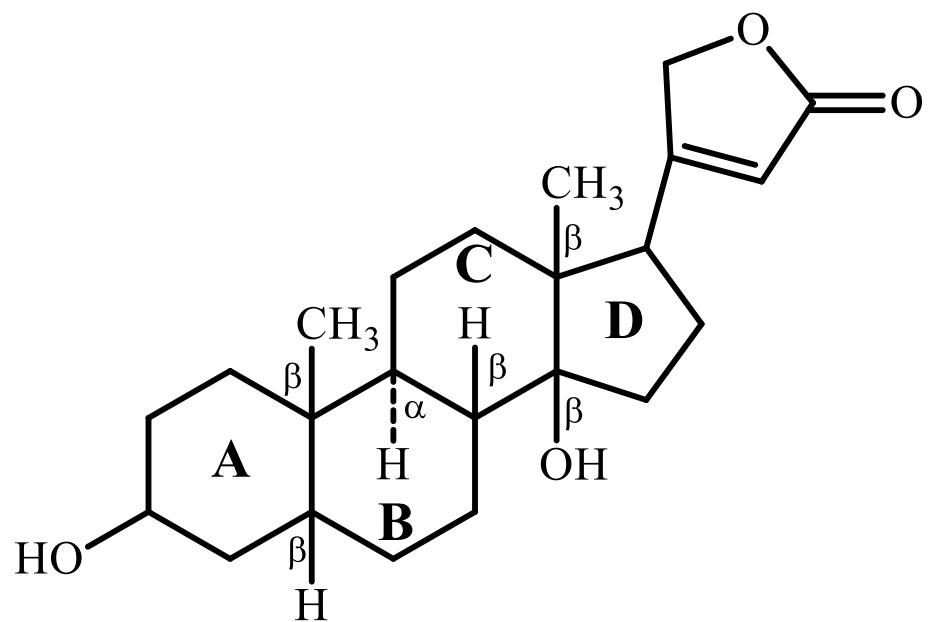

5β,14β-карданолид

5β,14β-кард-20(22)енолид

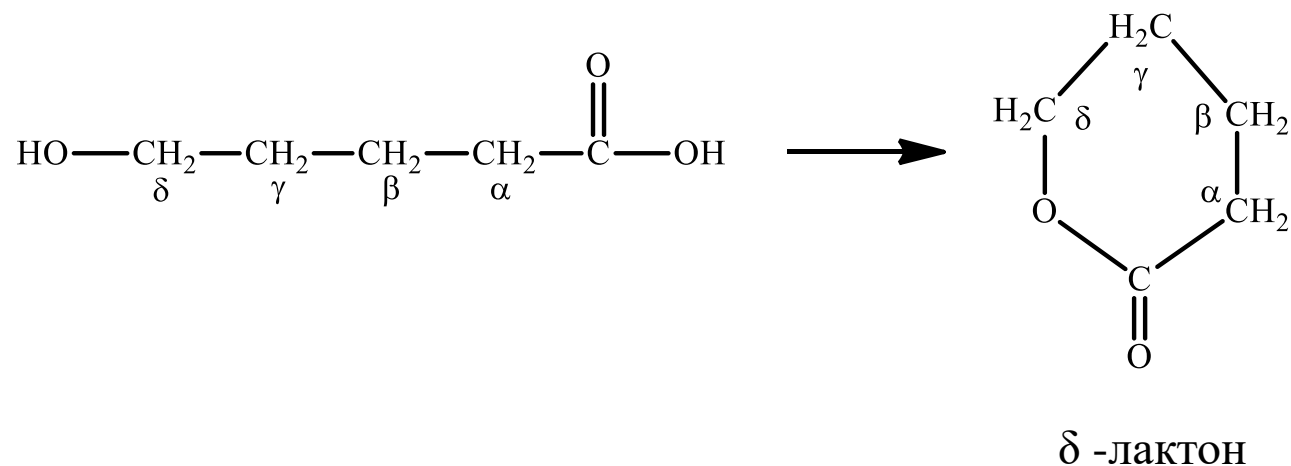

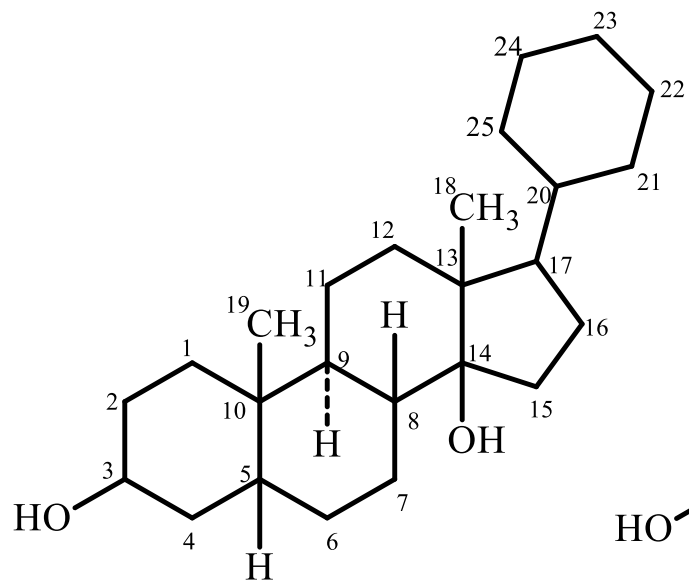
A/B - cis

B/C - trans

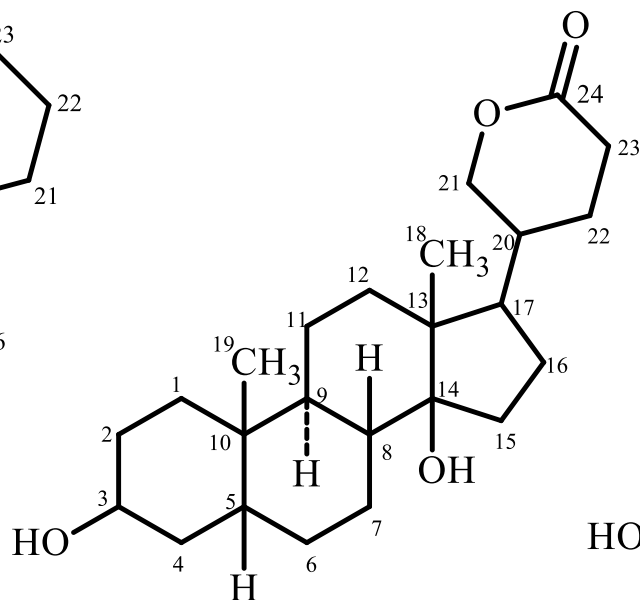
C/D - cis

Уколико се α, β незасићени γ лактон замени са диенским δ -лактоном настају буфадиенолиди, кардиотонични гликозиди чији агликон садржи 24C атома.

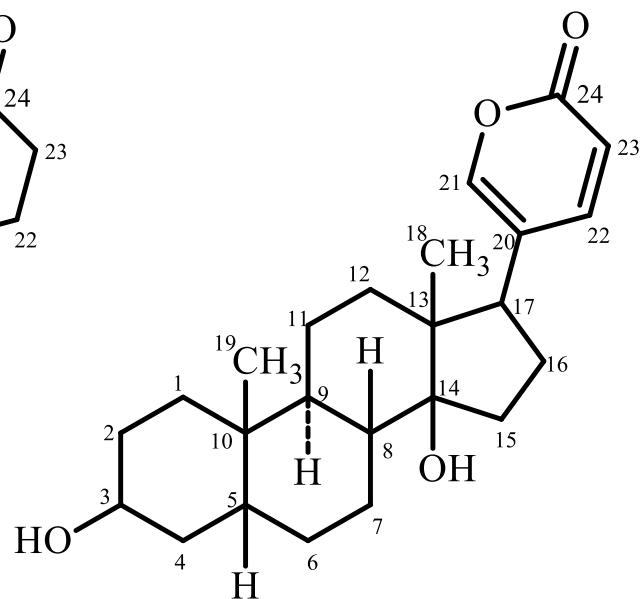

буфан

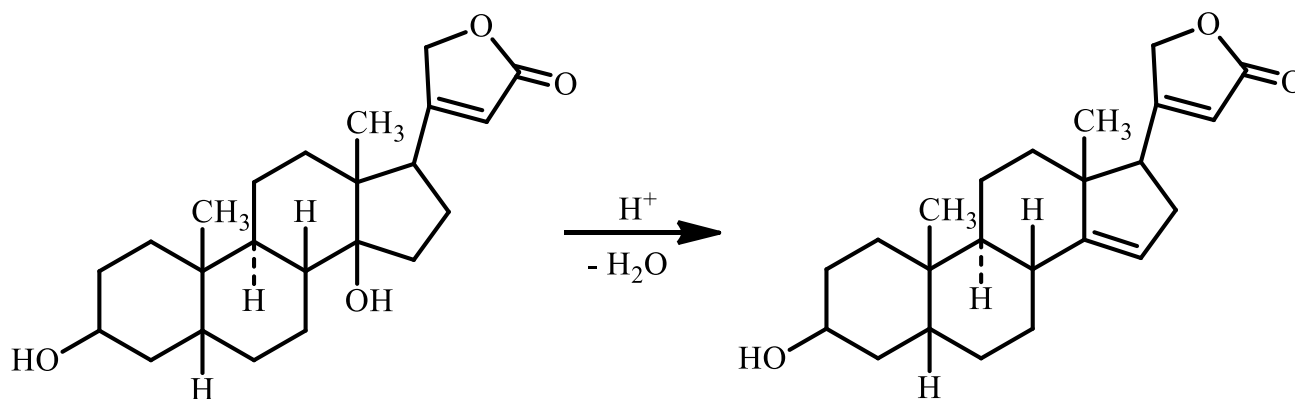
5β,14β-буфанолид

5β,14β-буфа-20,22-диенолид

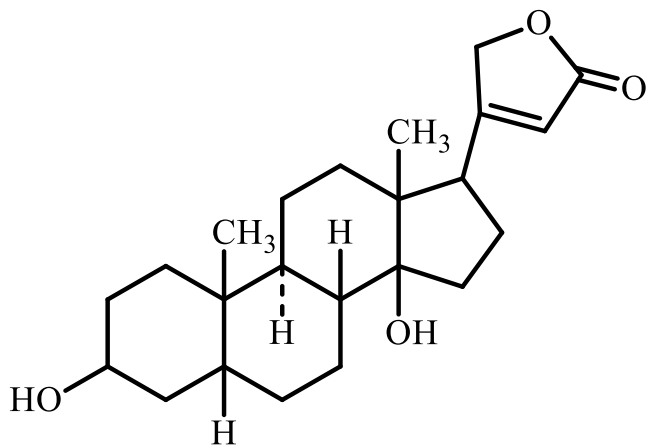
Веза структура-дејство (SAR)

- Незасићен лактон у C17 положају, који је повезан β везом за стероидни део агликона - неопходан за активност
- Хидроксилне групе у положајима C3 и C14 - неопходне за активност

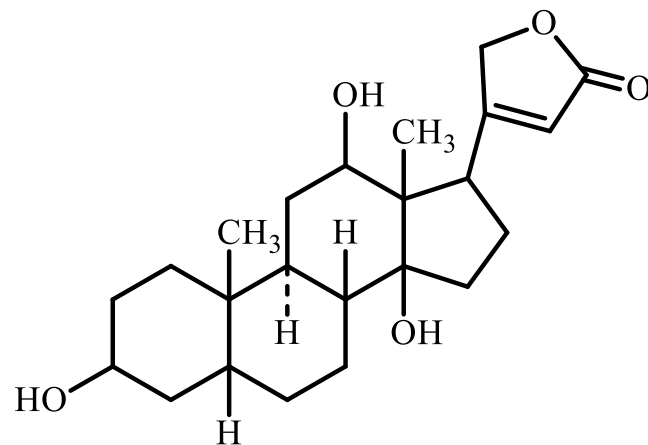

- A/B - *cis*, B/C - *trans*, C/D - *cis* неопходно за активност
- Присуство шећера у положају C3 - неопходно за активност
- Н-атом на C5 положају агликона у α -положају - губитак активности

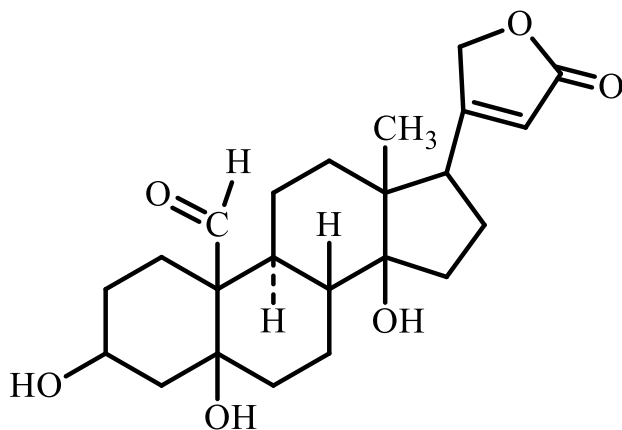
Агликони карденолидных гликозидов

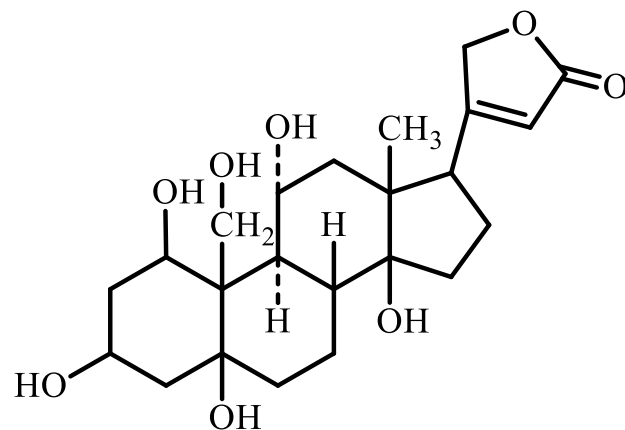
Дигитоксигенин

Дигоксигенин

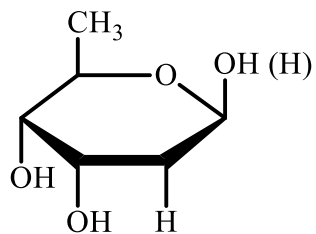
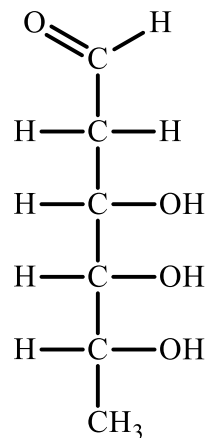

строфантинин

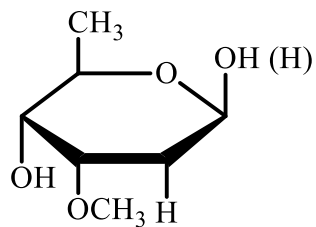
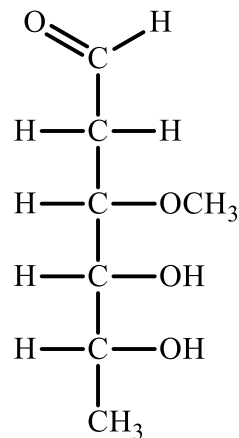

строфантидол

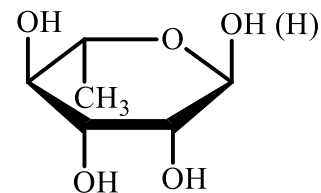
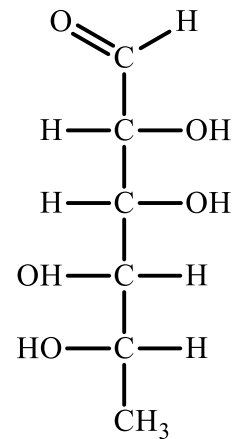
Шећерне компоненте

D-дигитоксоза

D-цимароза

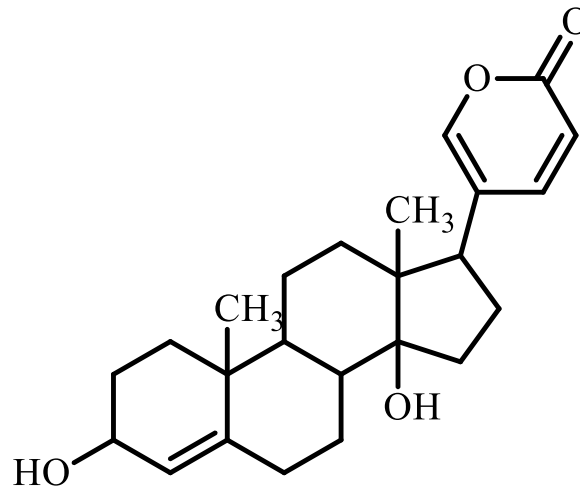
L-рамноза

Карденолидни тип гликозида

- **Дигитоксин** је секундарни кардиотонични гликозид који садржи дигитоксигенин (агликон) и 3 молекула дигитоксозе.
- **Ланатозид А** је примарни кардиотонични гликозид који садржи дигитоксигенин (агликон), 3 молекула дигитоксозе и молекул β -D-глукозе. Хидролитичким цепањем β -D-глукозе настаје дигитоксин.
- **Дигоксин** је кардиотонични гликозид који садржи дигоксигенин (агликон) и 3 молекула дигитоксозе.
- **Ланатозид С** је примарни кардиотонични гликозид који садржи дигоксигенин (агликон), 3 молекула дигитоксозе и молекул β -D-глукозе. Хидролитичким цепањем β -D-глукозе настаје дигоксин.
- **Метилдигоксин** садржи дигоксигенин (агликон) и 3 молекула дигитоксозе, при чему је хидроксилна група на положају C4 последњег шећера метилована.
- **Строфантус гликозиди** као агликоне садрже строфантидин и строфантидол. Строфантидин се повезује са шећером цимарозом, а строфантидол са L-рамнозом.

Буфадиенолидни тип гликозида

Од буфадиенолидних гликозида у терапији се користи просциларидин А. Изолован је из природног материјала. Агликон је сциларенин, а специфични шећер L-рамноза.

сциларенин

Механизам деловања и фармаколошки ефекат

Повећавају снагу и ефикасност контракције срчаног мишића - терапија срчане инсуфицијенције.

Успоравају спровођење надражаја са преткоморе на комору - терапија атријалне фибрилације.

Мала разлика између терапијске и токсичне дозе!!!

Истовремена примена са диуретикама који проузрокују губитак калијума, опрез!!!

